| | |
|---|---|
| **Sähköalojen ammattiliitto ry** | **Lausunto** |
| Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta | 2.4.2025 |

Viite: Kirjallinen lausunto, asiantuntijakuuleminen perjantai 4.4.2025

**Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi työriitojen sovittelusta ja eräiden työtaistelutoimenpiteiden edellytyksistä annetun lain ja työaikalain 2 ja 19 §:n muuttamisesta (HE 14/2025 vp)**

Sähköalojen ammattiliitto ry kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi ja esittää kirjallinen asiantuntijalausunto koskien hallituksen esitystä eduskunnalle (HE 14/2025 vp) laeiksi työriitojen sovittelusta ja eräiden työtaistelutoimenpiteiden edellytyksistä annetun lain ja työaikalain 2 ja 19 §:n muuttamisesta.

- Suojelutyö on vakiintuneesti järjestetty alalla niin, ettei konkreettista ja välitöntä vaaraa sähkön ja lämmön tuotannolle tai jakelulle ole syntynyt
- Suojelutyötä koskeva lainsäädäntö on tulkinnanvarainen ja riskinä aiemman käytännön perusteella on se, että sitä käytetään työtaisteluoikeuden rajoittamiseen, todellisten oikeushyvien turvaamisen sijasta.
- Sähköliiton vuoden 2018 ylityökiellosta tekemä laaja selvitys osoitti sen, että hätätyötä tehtiin AVI:n päätösten perusteella laajamittaisesti perusteettomasti. Hätätyöilmoituksia tehtiin yli 200 ja hätätyönä teetettiin yli 2400 tuntia. 60 % hätätöistä oli perusteettomia. Eräs yritys teki yli 160 tuntia hätätyötä, vaikka AVI hylkäsi kaikki hakemukset perusteettomana. Poliisille tehtiin 21 tutkintapyyntöä, joista vain yksi johti syytteeseen. Hätätyön perusteetonta teettämistä pidettiin esitutkinnan lopettamispäätösten mukaan vähäisenä rikkeenä.

**Yleistä**

Sähköliitolla on työmarkkinoilla noin 17 000 jäsentä, jotka työskentelevät sähkön ja lämmön tuotannossa ja jakelussa, sekä laajasti erilaisissa sähkölaitteistojen asennus ja kunnossapitotehtävissä ja tietoliikenneverkkojen kunnossapitotehtävissä. Työtaisteluja, erityisesti sähkön tuotannossa ja jakelussa, on ollut erittäin harvoin. Merkittäviä erimielisyyksiä työtaistelun rajauksista ei Sähköliiton toimeenpanemissa työtaisteluissa ole ollut. Aiemmista työtaistelutilanteista on sen sijaan näyttöä, että työantajat ovat teettäneet merkittävissä määrin hätätyötä AVI:n hylkäyspäätöksistä huolimatta.

Esitetty lainsäädäntö on tulkinnanvarainen ja on merkittävä riski, että siitä tulee tosiasiassa työnantajalle uusi työtaisteluoikeutta tarpeettomasti rajoittava väline.

Työnantajan oikeus hakea väliaikaista kieltoa tuomioistuimelta suojelutyöstä käytyjen neuvottelujen jälkeen, voi johtaa työtaisteluoikeuden merkittävään ja tarpeettomaan rajoittamiseen.

**Suojelutyöstä sopiminen**

Sähköliitto on käyttänyt työtaisteluilmoituksissa yleistä rajauslauseketta, jonka mukaan työtaistelun ulkopuolella ovat omaisuuden, hengen ja terveyden turvaamiseksi tehtävä työ. Suojelutyön määritteleminen erilaisissa yrityksissä ja tilanteissa vaatii työtaistelun piirissä olevien yritysten henkilöstön edustajien kanssa tehtävää yhteistyötä. Sähkön tuotannon osalta suojetyön tarkemmat rajat on määritelty tuotantolaitoksissa niin, että laitosten turvallisuus ja erilaisten viranomaismääräysten noudattaminen varmistetaan. Sähkön jakelussa yritysten erilaiset tilanteet ja

sääolot vaikuttavat siihen mikä suojelutyön tarve eri yrityksissä on. Sähkön ja lämmön tuotannossa ei ole työtaistelutoimien vuoksi ollut tilanteita, joissa lakiehdotuksessa kuvattu välitön ja vakava oikeushyvien vaarantuminen olisi toteutunut.

Työtaistelutilanteissa on esitetty työnantajapuolelta väitteitä ja uhkakuvia sähkön ja lämmön tuotannon, tai jakelun, vakavasta vaarantumisesta. Konkreettisia esitetyn lainsäädännön tarkoittamia oikeushyvien vaarantumisia ei ole pystytty esittämään, eikä sellaista tilannetta ole syntynyt. Kuten suojelutyötä koskevassa lausunnossamme olemme todenneet, sähköenergiaa on mahdollista ostaa Nord Pool sähköpörssin kautta korvaamaan mahdollisesti menetettyä tuotantoa. Yhtiöillä on lisäksi olemassa varajärjestelmät niiden tilanteiden varalle, jos normaali tuotanto häiriintyy.

Lakiehdotuksessa esitetty malli työnantajan oikeudesta hakea työtaistelulle väliaikaista kieltoa, mahdollistaa edellä mainituista syistä työtaisteluoikeuden rajoittamisen tavalla, jota lakiehdotuksessa ei ole tarkoitettu. Työtaistelutilanne liittyy useimmiten työehtosopimusneuvotteluihin ja osapuolilla on intressiristiriita. Työtaisteluoikeus on perusoikeus ja suojelutyötä koskevaa lainsäädännön käyttämistä intressiristiriidan välineenä ei tulisi mahdollistaa. Edellä kuvatuista syistä suojelutyön objektiivinen tarve voi olla mahdotonta osapuolten välillä selvittää ja käräjäoikeuden lakiehdotuksessa kuvattu menettelytapa voi johtaa työtaistelun väärään ja tarpeettomaan kieltämiseen tai rajoittamiseen.

Suojelutyö työtaistelun aikana on tärkeä kysymys. Suojelutyö voi myös olla työmarkkinaneuvottelujen väline työnantajalle, koska työtaistelun kieltäminen tai rajoittaminen voi palvella työehtosopimusneuvottelujen ratkaisemista. Esimerkkinä KKO 2023:95 ratkaisu, joka koski kaukolämpövoimaloissa ja jätevedenpuhdistamoilla järjestettyä työtaistelua. Turvaamistoimimenettelyllä työnantaja sai työehtosopimusneuvottelutilanteessa ratkaistua asian omaksi edukseen

**Hätätyön käyttäminen työtaistelutilanteissa**

Sähköliitolla oli 1.2. – 21.3.2018 voimassa ylityökielto, joka liittyi työehtosopimusneuvotteluihin. Sähköliitto teki jälkikäteen kattavan selvityksen hätätyön käyttämisestä ylityökiellon aikana. Sähköliitto pyysi Aluehallintovirastoilta nähtäväksi kaikki hätätyöilmoitukset. Asiakirjoja oli yhteensä 1400 sivua. Niistä selvisi, että hätätöitä teetettiin noin 2400 tuntia ja niitä teki 420 työntekijää. Sähköliiton johtopäätökset selvityksen perusteella olivat, että yritykset olivat mitoittaneet henkilöstöresurssit niin, että tavanomaisia ennalta tiedossa olleita töitä tehtiin laajamittaisesti ylityönä. Ylityökiellon aikana näistä töistä tuli hätätöitä. Ylityökiellon päättymisen jälkeen myös tarve hätätöiden tekemiselle päättyi.

Ylityökiellon aikana Aluehallintovirastot käsittelivät hätätyöilmoituksia eri tavalla. Yritykset käyttivät hätätyöilmoituksissaan samanlaisia sanamuotoja. Toisen Aluehallintoviraston alueella ilmoitus hyväksyttiin ja toisen alueella taas hylättiin. Eräs yritys perusteli hätätyön tarvetta ylityökiellolla, resurssipulalla ja sairauspoissaoloilla. Hätätyötä teetettiin Aluehallintoviraston kielteisestä päätöksestä huolimatta 108 tuntia. Kaikkiaan 2400 teetetystä hätätyötunnista noin 1300 tuntia oli työaikalain vastaisia, eli Aluehallintovirasto hylkäsi hätätyöilmoituksen. Kuusi eniten hätätöitä teettänyttä yritystä teki yli 75 % kaikista hylätyistä hätätöistä. Sähköliitto teki poliisille hätätöiden teettämisestä 21 tutkintapyyntöä, joista vain yksi johti seuraamukseen. Lähes jokaisessa tapauksessa poliisi päätti tutkinnan, koska rikos katsottiin niin vähäiseksi.

Työaikalain rangaistussäännökset eivät ole tähänkään saakka estäneet hätätyön perusteetonta teettämistä. Ei ole mitään syytä olettaa, että tilanne muuttuisi, jos hätätyön teettäminen työtaistelutilanteissa sallittaisiin. Työaikalain rangaistussäännös nykymuodossaan on ongelmallinen. Sähköliiton vuonna 2018 tekemissä tutkintapyynnöissä toistuu rikosnimikkeenä työaikarikkomus.

Työaikalain 45 §:ssä viitattuun rikoslain 47 luvun 2 §:n työaikasuojelurikoksen soveltaminen edellyttäisi Aluehallintoviraston tulkinnan mukaan kehotuksen, kiellon tai määräyksen rikkomista.

Sähköliitto vastustaa hätätyön teettämisen mahdollistamista työtaistelutilanteissa. Esitetyt lakimuutokset mahdollistavat suojelutyötä koskevien määräysten lisäksi hätätyön käyttämisen keinona vaikuttaa työtaistelutilanteeseen. Mikäli hätätyön teettäminen työtaistelun aikana mahdollistettaisiin, työaikalain 44 §:n työaikarikkomuksen ja rikoslain 47 luvun 2 § työaikasuojelurikoksen tunnusmerkistöjen suhdetta tulisi selkeyttää. Sähköliitto esittää myös riittävän suuren valvontamaksun säätämistä perusteettoman hätätyön teettämisen ehkäisemiseksi.